

KAREN DAVIES, ANITA GÖRANSSON, ANNA LENA LINDBERG

Att skapa en kvinnlig offentlighet – tio år med Kvinnovetenskaplig Tidskrift

*Här samtalar tre
kvinnoforskare som startade Kvinnovetenskaplig
Tidskrift för tio år sedan. Den blev språkrör,
läromedel och debattforum för svensk kvinnovetenskap.
KVT har bett den första redaktionen att ge sin
syn på hur forskningsfältet
har utvecklats.*

Anita: När vi startade tidskriften för tio år sedan försökte vi ju medvetet från början få med de etablerade forskare som hade ägnat sig åt kvinnoforskning i någon bemärkelse.¹ Vi tänkte att nu skulle vi samla alla krafter på området. I första numret hade vi med artiklar av våra nestorer, eller vad jag ska kalla dem, Karin Westman Berg och Gunnar Qvist, och även av Harriet Holter i Norge. Det var väldigt bra att ha med hennes artikel om kvinnoforskningens historiska utveckling och aktuella motsättningar, tycker jag, därför att den placerade området på kartan, med kvinnoforskningens tre faser. Och Ruth Bohman tog upp marxismen till diskussion, som jag tycker mycket i det numret handlade om, dess brister som gör att den inte räcker för feminismen. När man letade efter teorier så började man leta där. Och det märkte man ju att det räckte inte. Det fanns inte någon könsanalys över huvud taget.

Karen: Ja, det fanns det ju i viss mån, i andra länder. Jag tänker på *domestic labour debate*, som fanns under 1970-talet i både England och USA.

Anita: Ja, just det. Och det skrev vi i vår första ledare, att det här har de diskuterat i 15 år i andra länder, men hit har det inte kommit, och inte översatts – ingenting. Men det var ju också en debatt på äldre teoriers villkor, tycker

jag. Marxismen skulle fånga in vad som är basen för alla kvinnors specifika ställning.

Anna Lena: Våra ambitioner bakom första numret var alltså att visa läget. Men samtidigt hade vi ett annat syfte, och det var då, som du säger Karen, att introducera den internationella kvinnoforskningen i Sverige ...

Karen: ... som hade svårt att ...

Anna Lena: ... få fotfäste här.

Karen: Ja, just det. Det fanns ju ingen kvinnovetenskaplig tidskrift över huvud taget ...

Anna Lena: ... i hela Skandinavien. nej. Utom möjligen norska *Kjerringråd* som publicerade en hel del artiklar av kvinnoforskare. Men om vi ska säga något om våra förebilder så var *Signs* nog den som vi var mest inspirerade av när vi startade *KVT*. Och om jag ska fortsätta att referera till USA, där *Signs* ju finns, så var vi oerhört stolta sedan när vår tidskrift fick en prenumeration från Harvard University Library, ungefär samtidigt som de sade upp utbytesavtalet om doktorsavhandlingar.

Anita: De var inte intresserade av de svenska avhandlingarna, men *KVT* var de intresserade av, det är roligt.

Karen: Men det var nog en stor hjälp att vi hade engelska sammanfattningar efter artiklarna.

Anna Lena: Ja, just det, det var ju så du kom in.

Karen: Bland annat, och för att jag jobbade på Forum och fick mycket information där som jag kunde förmedla till tidskriften. Så det var på sätt och vis genom bakhjulet jag kom in. Och sedan man väl kommit in så är man fast. (Skratt.)

Anna Lena: Ja, men det var jätteroligt, tycker jag, trots att det var slitigt de första åren. Detta, att börja med en idé och se den bli materialiserad, härligt! Och sedan också att få gensvar från en ganska tydlig, läsande publik. För det var ju faktiskt så att vi kände de flesta kvinnoforskarna i Skandinavien, större var inte fältet då.

Nordiskt nätverk

Anita: Många av våra kontakter fick vi nog genom Nordiska Sommaruniversitetet. Det var där, i kretsen om kvinnoförtryck, som det nordiska kontaktnätet började knytas.

Karen: Men även om det kanske fanns ett nätverk så var det samtidigt många som befann sig utanför, som vi ville nå. Kvinnoforskare som var isolerade på sina institutioner och behövde få kontakt med andra.

Anna Lena: Ja, och dessutom hade vi ytterligare ett syfte, och det var att nå ut till de grupper som kunde ha användning för kvinnoforskningen. Så vi ville inte bara göra en tidskrift för forskare, utan också nå ut till dem som sedan kunde använda våra resultat, som vi hoppades.

Karen: Ja, det var därför bli som vi bestämde oss för att skriva på svenska. Vi diskuterade fram och tillbaka om de danska och norska artiklarna skulle översättas eller inte. Och vi fick kritik: »Varför måste ni översätta?» Men det var med tanke på de här grupperna, att det var viktigt för oss att föra ut resultaten. Det var ett medvetet val.

Anna Lena: Men vet du vad, det hängde väl också ihop med vår ursprungliga idé om en nordisk tidskrift. Från början tänkte vi ju att *KVT* skulle rulla mellan de olika nordiska länderna, och i tur och ordning komma ut på svenska, norska och danska. Sedan visade det sig att det fanns inga grupper i Norge och Danmark som var beredda att ta på sig det arbetet då. Men den förening som vi bildade

för tidskriften, har hela tiden hävdade att *KVT* ska åtminstone rulla i Sverige. Och det har den ju gjort.

Anita: Att vi startade Föreningen Kvinnovetenskaplig tidskrift, det var ju också efter mönster från de tidskrifter som vi själva kände till, att det var väldigt viktigt för att bibehålla tidskriftens självständighet.

Karen: Att den inte skulle vara styrd, helt enkelt.

Anita: Nej, inte vara styrd, och inte behöva snegla åt några intressen. Och det har ju hela tiden varit så, det tycker jag verkligen att vi har lyckats med. Men ändå så kan man säga att Forum-organisationerna har varit den organisatoriska kärnan i kvinnoforskningsmiljöerna på varje ort. De har ju förmedlat den, förmedlat kontakter ...

Karen: ... och gett idéer och kunskaper till de olika numren. När vi skulle ha ett temanummer t ex om kvinnor och medicinsk forskning så utökade vi redaktionsgruppen med kvinnliga läkare.

Anita: Jo, just det. Men det var många då som kanske inte direkt jobbade på Forum. I dag har ju Forum-organisationerna blivit rätt etablerade medan Forum i början kanske stod för en mera diffus skara kvinnoforskare, som träffades.

Karen: Mer som en basorganisation.

Anita: Mer som en miljö, ja. Det är den bas vi vilar på, både personer och kunskaper och intresse.

Anna Lena: Det känns som om det har gått så oerhört snabbt och hänt så mycket under 80-talet på vårt område. Vi har ju ett värdefullt kvinnoforskningsbibliotek nu på Forum i Lund, t ex.

Karen: Ja, det tror jag verkligen var en riktig satsning vi gjorde. Fast det var många som tyckte tidigare att vi kanske inte skulle lägga ner pengar på ett bibliotek. Men för min egen del kan jag säga att jag tror inte att jag skulle ha kunnat skriva den avhandling jag har gjort om jag inte haft tillgång till det biblioteket, med alla tidskrifterna. Universitetsbiblioteket hade aldrig skaffat in den här litteraturen och jag skulle inte ha kunnat skaffa den själv, för egna pengar.

Anita: Nej, de är inte intresserade. Det har jag väl berättat om när jag kom in dit och inte

hann öppna munnen innan bibliotekarien viftade avvärande och ropade: »Ja, är det det du brukar beställa så har vi det *inte*.» (Skratt.)

Karen: Nej, jag tycker det är underbart att gå till Forums bibliotek och *se* alla böcker också. Man kan faktiskt gå och *känna* på dem.

Anita: Nej, just det, de förekommer bara på kortregister eller data annars. Men det tycker jag också är intressant nu, när man kommer in där, och ser alla dessa flotta tidskriftshyllor och alla tidskrifter här i Lund. Då ser man, dels att det har kommit några efterföljare till *KVT* i de andra nordiska länderna, och dels, om man tittar i övriga världen, så kan vi se flera vågor: *Women Studies*, *Feminist Studies*, *Feminist Review*, där debatten om patriarkatet fördes. Och nu har vi en andra våg här med *gender*, könssystem, eller som man försöker lansera – genussystemet – den här diskussionen vad vi ska ha för term på svenska. Men samtidigt också att det visar att inom varje ämne nu, på den stora engelskspråkiga marknaden, där finns faktiskt en bas för en tidskrift: *Gender & History*, *Gender & Society* och den humanistiska *Genders*.

Kvinnlig offentlighet

Karen: Det är sant som du säger att de flesta nu heter något på *gender*. Det speglar teoriutvecklingen som vi har haft inom kvinnoforskningen. Men det här som vi var inne på, med förebilder och med *Signs*. Ganska tidigt var jag över i England och träffade redaktionen för *Feminist Review*. För dem var det väldigt viktigt att de hade en koppling mellan tidskriften och kvinnorörelsen. Kvinnorörelsens krav och målsättning skulle speglas i tidskriften. Vi har kanske inte alltid lyckats, men det var i alla fall något som jag har tyckt hela tiden att vi måste ha. Och jag tycker det var kul med ett av de senaste numren av *KVT*, det här feministnumret »Att leva emanciperat».

Anita: Jag tycker faktiskt att tidskriften är en del av kvinnorörelsen. Det var väldigt viktigt att skapa en kvinnlig offentlighet. Det är ju någonting som hela kvinnorörelsen tillsammans har gjort på olika sätt. Vi är en del, och en specialiserad del. Men naturligtvis – utan kvinnorörelsen hade detta *aldrig* kommit till stånd.

Från vänster: Anna Lena Lindberg, Anita Göransson, Karen Davies.

Karen: Jag tänkte på vår ledare i första numret. Vi poängterade att kvinnoforskning ska vara emancipatorisk forskning. Men det ordet hör jag nästan aldrig nuförtiden. Ser vi fortfarande på kvinnoforskningen som emancipatorisk? Eller har den ändrats i och med att andra begrepp vuxit fram?

Anita: Nej, det tror inte jag. Det är ju verkligen en kunskapsinriktning som har sitt ursprung i kvinnorörelsens krav på förändring och frigörelse. Det är det som gör att man lockas, tror jag, av teorier som ifrågasätter det etablerade och hegemoniska. Just det, alla hegemonier och auktoriteter, det tror jag. Det är just därför att man har den emancipatoriska strävan.

Anna Lena: Vad var det vi hörde häromdagen av en litteraturvetare som gällde just kvinnoforskningen: »Kampen mot glömskan är vår plikt!» Men om vi skulle deklarera hur vi själva ser på kvinnoforskningens möjligheter?

Anita: Ja, jag tror att det är en av de mest expansiva, mest fruktbara och intressanta öppningarna som finns över huvud taget i forskningen i dag.

Karen: Det instämmer jag i.

Anna Lena: Mm, det är det.

Anita: Det finns ju faktiskt också sådant som pekar på det, t ex den här utvärderingen av historieämnena som HSFR och UHÅ har gjort. Där har experter kommit fram till att det är kvinnohistoria, och även arbetarhistoria, som är de fruktbara och verkligt intressanta utvecklingslinjerna i dag. Ett tecken när det gäller kvinnoforskning är att det faktiskt börjar komma in män här och var. De inser att det är teoretiskt intressant, helt enkelt. Även om de inte känner sig berörda av det emancipatoriska.

Anna Lena: På ett sätt är det ju en fördel att vara kvinnoforskare på universitetet.

Karen: Vad tänker du på då?

Anna Lena: Jag kan jämföra med kultursociologen Pierre Bourdieus kritiska perspektiv. Han har i en artikel skrivit om sina egna intellektuella utgångspunkter, som en slags outsider. Man ser med fräscha ögon när man inte riktigt tillhör etablissemangen, utan står lite utanför. Man har en annan blickpunkt.

Karen: Man är både outsider och insider.

Anita: Så Bourdieu står egentligen för Sandra Hardings ståndpunktsteori då, nämligen det här underifrånperspektivet, att det blir mer korrekt kunskap underifrån? Hon står ju inte själv för det i och för sig. Men hon menar att det har varit ett stadium hos oss.

Anna Lena: Njaa, jag vet inte om han menar underifrån. Det gör han kanske med tanke på sitt eget ursprung. Men i varje fall *vid sidan av* skulle jag vilja säga. Han skriver om känslan av att vara en *främling* i den intellektuella världen. Det upplever jag ofta själv, att jag kan distansera mig från en diskussion för att i stället börja fundera på *varför* ämnet behandlas på ett visst sätt. Det har väl med identifikationsmöjligheter att göra. Om det t ex är en viss period det handlar om, men inga kvinnliga konstnärer nämns, utgår kanske deltagarna från att det fanns inga, helt enkelt. Eller, ja någon, då. Men ur mitt perspektiv frågar jag mig i stället: är det möjligt att det inte fanns fler? Och om de inte fanns – så varför? Berodde det på könsstruktureringen, alltså på ett starkt patriarkalt samhälle? Eller t ex helt enkelt på en definition av konstnärsrollen som kanske inte stämmer med tidigare perioders normer?

Karen: Ja, jag tycker att min situation som kvinna, alltså inte bara som forskare, som kvinna som har barn, som har det här vardagslivet utanför universitetet, innebär att jag ofta tänker på ett helt annat sätt.

Anita: Ja, det som från början har lockat mig, alltså från början i kvinnorörelsen, tror jag har varit ett rättvisepatos, på något sätt. Så fruktansvärda orättvisor som man såg. Sedan har tillkommit, jag skulle vilja kalla det intellektuell nyfikenhet. Insikten att det här problemet var olöst som jag tyckte var helt fascinerande, och inte kan förstå att inte alla slänger sig över. Det kanske är svårare som ekonomisk historiker att säga att jag saknar identifikationsobjekt, därför att det rör sig om ofta abstrakta processer, industrialisering osv. Men jag kan ju se vad som saknas.

Tvårvetenskaplig kunskap

Karen: Det här med tvårvetenskap, det har verkligen varit en styrka för kvinnoforskningen.

Anita: Det har varit en förutsättning. Vi har suttit ensamma och ensliga i varje ämne och så har vi sökt oss till varandra. Och den här tvårvetenskapliga kunskapen har ju, om man ska se i stora drag vad som skett under 80-talet, utkristalliserat sig alltmer. Det har visat sig vara en utveckling som är mycket stark, som dels har lett till den vetenskapsteoretiska utvecklingen: Sandra Harding, Joan Scott, många försök att se övergripande analysnivåer och diskussion om vad kön egentligen är för en analytisk kategori. Men sedan också på en samhällsvetenskaplig nivå, tycker jag, där man kan se mönster. T ex hur kvinnor i mobiliseringsperioder har mycket större möjligheter och hur institutionaliserade, formaliserade hierarkier genast stöter ut kvinnorna igen. Det finns en del sådana genomgående resultat för många olika ämnen, som visar på mekanismer som vi har glädje av att diskutera tillsammans. Men samtidigt har det funnits en väldig fördjupning *inom ämnena* ... För att inte tala om alla internationella kontakter som vi verkligen har odlat genom åren, och som vi är helt beroende av. För det är en internationell utveckling.

Anna Lena: Ja, det är viktigt. Men när det gäller konkreta, tvärvetenskapliga forskningsprojekt kan jag inte på rak arm komma på något sådant genomfört samarbete, någonsans. Det skulle vara intressant att försöka ta upp något problem under en avgränsad period i en forskargrupp med en konstvetare, en sociolog, en ekonomisk historiker, en litteraturvetare osv...

Karen: Spännande!

Anna Lena: ... och belysa det utifrån vars och ens specifika ämneskompetens, som byggstenar i en gemensam analys.

Karen: Det där med metod skulle komma upp ...

Anita: Just det, då skulle det bli akut.

Karen: Det har varit en lucka under 80-talet, som även speglas i *KVT*, det har här i Sverige saknats en metoddiskussion. Jag tycker det är egendomligt, eftersom vi inte behöver gå så långt för att hitta en intressant metoddiskussion: till Danmark och Norge, i England.

Anita: Tror du det gäller särskilt sociologi? Den metoddiskussion som har funnits här, efter vad jag minns, har ofta gällt intervju-metoden. Du vet, hur kombinerar man ett solidariskt perspektiv med kritisk distans.

Karen: Nej, jag menar på en mer allmän nivå. På vilket sätt metoder kan förvanska resultaten, men också sättet att se på kvinnors liv. Är vissa metoder mer lämpade? Och varför? Den här basdiskussionen har inte funnits, åtminstone inte tillräckligt systematiskt.

Anna Lena: En annan svårighet som återstår att lösa blir särskilt tydlig på våra konferenser, tror jag. Nyligen fick jag ett rundbrev från konstforskare i Tyskland som ifrågasätter om de ska fortsätta med öppna ämneskonferenser. Det kommer forskare som varit med länge och som är insatta i teori och metod, som kan sina ämnesområden och som vill föra avancerade diskussioner. Det blir en intressekonflikt, när många samtidigt deltar i en konferens för första gången, med behov av att bli insatta i vad kvinnoforskningen gäller. Hur många gånger har vi varit med om diskussioner kring kvinnoforskningens autonomi-integration exempelvis?

Anita: Ja, den diskussionen har vi haft ända sedan den första nordiska kvinnoforskningskonferensen i Nijmegen 1975, då vi kom

fram till att vi måste arbeta *både* separat och integrerat.

Anna Lena: Javisst. Och det är svårt att tillfredsställa båda dessa grupper samtidigt. Problemet hänger egentligen ihop med kvinnoforskningens möjligheter på universitetet, att den inte är etablerad på det sättet att det finns en struktur att gå in i naturligt, som det finns i ett vanligt ämne.

Anita: Det är verkligen sant. Det problemet har vi på Forums grundkurs i Umeå också, då alla kommer, därför att det inte finns särskilda forskarkurser. Det finns ingen B-kurs för dem som redan har gått en A-kurs. Ingen struktur.

Anna Lena: Ja, och det är egentligen lika svårt i dag dessutom som det var för tio år sedan, för en ny kvinnoforskare att hitta en intresserad handledare. Men å andra sidan är situationen ändå på det hela taget definitivt mycket bättre nu, eftersom vi har Fora, vi har kvinnoforskningsbibliotek, vi har tidskriften. Det finns någonsans att gå för den som vill. Men om vi ska försöka se hur långt vi har kommit, så har vi onekligen en bit kvar...

Anita: Man kan väl säga att vi har byggt upp en infrastruktur, med bibliotek, folk och kunskap. Men samtidigt har vi ju inte lyckats integrera oss på universitetet, så att vi kan använda det fullt ut.

Redigering: Anna Lena Lindberg

NOTER

- 1 Idén till *KVT*, som lanserades av litteraturvetaren Susanna Roxman på ett möte 1979 i det då nygrundade Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning i Lund, krävde ett års planering för att bli verklighet. Aktiv under uppbyggnadsskedet var – förutom KD, AG och ALL – sociologen Margareta Bertilsson som emellertid hade inlett ett forskarår i USA då tidskriften började komma ut 1980.

Tidskriftens bakgrund och syfte har beskrivits utförligt i flera artiklar: »Kvinnovetenskaplig tidskrift från tanke till tryck» av

Anita Göransson och Anna Lena Lindberg i *Om hälften vore kvinnor ... Kvinnor i forskningen*, Jämställdhetskommitténs betänkande om kvinnorna i forskningen, SOU 1983:4, Stockholm 1983; »Kvinnovetenskaplig tidskrift» av Anna Lena Lindberg i konferensrapporten *Organisering av jämställdhets-kvinnoforskning i Norden*, Nordiska Ministerrådet 1984; »Kvinnovetenskaplig tidskrift» av Catta Jönsson i *Kvinnorna är hälften. Om kvinnoforskningen och de kvinnliga forskarna vid universiteten*, UHÄ/FoU skriftserie 1984:1.